

XI JORNADES DE LA FUNDACIÓ AKWABA

Treballant per la ciutadania global:
Gènere, Apoderament i Coresponsabilitat (2010)

XI JORNADES DE LA FUNDACIÓ AKWABA

Treballant per la ciutadania global:
Gènere, Apoderament i Coresponsabilitat (2010)

XI JORNADES DE LA FUNDACIÓ AKWABA

PER MÉS INFORMACIÓ:
FONDA
TLF. 93 30 76 36
PONT DE LLIBRE DE CIUTADANIA
LLOBREGAT 08905
C.A. CAT.

Index

XI JORNADES DE LA FUNDACIÓ AKWABA

Treballant per la ciutadania global: Gènere, Apoderament i Coresponsabilitat (2010)

pàg. 4

1. Introducció

pàg. 12

5. Mujeres y equidad de género desde la vivencia de sus derechos en Colombia

Alexandra Patricia Jurado Pantoja

pàg. 18

9. Experiències i iniciatives d'apoderament de dones ivorians

Christelle Malan

pàg. 5

2. Ponents de les Jornades: "Drets humans en veu de dona"

pàg. 13

6. Experiències de les alumnes del curs de Promotores de Convivència del Consorci Badalona Sud

Verònica Vargas i Abigail Fernández

pàg. 19

10. "Temps de Dieu" – Poder femení contra el SIDA

Marthe Ettien

pàg. 6

3. Igualdad, derechos y ciudadanía, de la lucha libertaria a la noche de las "culturas"

Hugo Estrella Tempieri

pàg. 15

7. Mujeres y Gitanas. Rompiendo muros

Maria Amaya i Isabel Santiago

pàg. 20

11. Ressenya documental cicle de cinema: "Mirades Amigues"

pàg. 10

4. Guerra, violència de gènere, iniciatives de gènere i iniciatives de pau

Pilar Palacio

pàg. 16

8. Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville, Bouaké

Nathalie Dena

pàg. 21

12. Conclusions de les Jornades: "Treballant per la ciutadania global: Gènere, apoderament i coresponsabilitat"

1. Introducció

Fundació Akwaba

La Fundació Akwaba és una organització no governamental que va néixer l'any 1992 amb l'objectiu d'aconseguir un món més just per a tots i totes.

Akwaba vol dir benvingut en baulé, una llengua del centre de la Costa d'Ivori, a l'Àfrica Occidental. Es va escollir aquest nom per dues raons, per una banda recordar els homes i les dones de la cultura baoulé amb els que Akwaba coopera i per l'altre part, per donar la benvinguda als col·lectius migrants que han arribat a L'Hospitalet de Llobregat en els darrers anys.

Des d'Akwaba treballem conjuntament amb altres ONG i la nostra delegació a Costa d'Ivori per sensibilitzar la societat catalana envers les injustes relacions Nord-Sud i crear nous espais per una societat intercultural i de convivència al barri de Collblanc- La Torrassa, al nostre país i en les relacions amb altres països i altres cultures. *La cultura de pau i l'educació en valors* així com els *programes de gèneres* i amb joves són eixos transversals a tota la nostra tasca educativa, de sensibilització i de cooperació. Programes en contra del racisme i la xenofòbia i a favor de la interculturalitat, campanyes de difusió dels drets humans entre els col·lectius desfavorits com infants i dones formen part del gruix de la nostra feina.

El recull d'articles que us presentem aquí s'emmarca en les XI Jornades d'Akwaba "Treballant per la ciutadania global: Gènere, Apoderament i Coresponsabilitat", que van tenir lloc a L'Hospitalet de Llobregat el dia 20 de novembre del 2010.

La voluntat d'aquesta trobada era construir estratègies compartides entre el Sud i el Nord per tal de fomentar l'apoderament de les dones, compartint experiències i projectes que fomenten l'equitat entre els gèneres i creant un diàleg entre la població catalana i ivoriana, organitzacions de la societat civil i persones a nivell individual que treballem en la mateixa línia.

Les Jornades van dividir-se en dos ambients de treball i trobada: un al matí, **Drets Humans amb veu de dones**, amb les diferents ponències que recollim en aquest llibre; i un a la tarda amb el cicle de cinema **Mirades Amigues** on es projectaren: *Mimi*, *la Joie* de Marten Persiel i *Jatun k'ocha* dirigida per Luna Haro.

Us convidem doncs a llegir les experiències presentades en les Jornades *Treballant per la ciutadania global: Gènere, Apoderament i Coresponsabilitat*.

Fundació Akwaba

2. Ponents de les Jornades: "Drets humans en veu de dona"

Hugo Estrella Tempieri:
Fundador del grup de joves Pugwash per la Pau i el Desarmament, fundador de la societat humanista argentina i representant llatinoamericà de la Internacional Humanista, representant a la ONU del Center for Inquiry i fundador del Programa Sudamericà d'estudis per la Pau de la Universitat de Córdoba, Argentina.

Pilar Palacios:
Investigadora en temes de gènere, violència i pau. Tècnica del Servei d'Informació i Atenció de les Dones de l'Alt Camp i professora de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Rovira i Virgili.

Alexandra Romero Jurado:
Llicenciada en *Etnoeducació* per la Universidad Pontificia Bolivariana. Diplomada en *Planificació Pastoral* per la Universidad Pontificia Bolivariana. Acompanya processos amb organitzacions de dones a Nariño i Quibdó, al departament de Chocó, Colòmbia. És també coordinadora del *Movimiento Social de Mujeres Contra la Guerra y por la Paz* a Nariño.

Christelle Malan, Marthe Ettien i Nathalie Dena:
Educadores de la MAAG - Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville- de la Délégation Fondation Akwaba a la Costa d'Ivori són responsables de les àrees educatives, de sensibilització per la pau, de defensa dels drets humans i

d'apoderament dels joves i de la dona. Elles ens parlaran de les seves activitats respectives com assistents socials, agents comunitàries i educadores en el marc d'aquest projecte i també dels seus projectes personals i col·lectius a la Costa d'Ivori.

Verónica Vargas i Abigail Fernández (Alumnes del curs de Promotores de Convivència del Consorci Badalona Sud): Són dues dones d'ètnia gitana del barri de Sant Roc, Badalona. Actualment s'estan formant com a promotores de convivència. El curs de promotores de convivència és una iniciativa del Consorci Badalona Sud. L'objectiu és generar un grup motor d'ètnia gitana que actuï com a referent positiu i contribueixi a la millora de la convivència del Districte VI de Badalona. El curs està adreçat específicament a dones, per potenciar-les com a agents de transformació social i promoure la seva inserció laboral.

Maria Amaya i Isabel Santiago (Col·lectiu Dins del Marge de Badalona Sud): Dins del Marge és un grup de dones i homes d'ètnia gitana del barri de Sant Roc, Badalona. El seu objectiu és promoure activitats per als veïns i veïnes dels barris de Badalona Sud, sobretot adreçades als infants, joves i dones. Amb les seves activitats volen promoure espais de relació entre les diferents cultures que viuen a Badalona Sud, per afavorir la convivència i el sentiment de pertinença al territori. És un grup molt jove, van començar les seves activitats

el mes de setembre del 2010, però ja són un col·lectiu reconegut i referent per als veïns i veïnes del barri. També formen part de l'estructura de treball participatiu del territori, treballant en xarxa amb altres entitats i recursos de l'entorn a través dels grups de treball del Consorci Badalona Sud.

Nota:
Alguns dels articles els hem publicat en català i d'altres en castellà amb la voluntat de respectar la llengua en que les diverses persones decidiren expressar-se en les Jornades.

3. Igualdad, derechos y ciudadanía, de la lucha libertaria a la noche de las “culturas”

Hugo Estrella Tempieri

A principios del siglo XVII entraron en conflicto los imperios del centro de Europa, incorporando todas las potencias continentales en una guerra de proporciones espantosas, sea por su prolongación (30 años) como por la ferocidad con que se combatió. Ciudades y poblaciones civiles fueron diezmadas de modo sistemático, y las hambrunas y matanzas repercutieron por mucho tiempo. Esta guerra, la famosa Guerra de los 30 años, significó la primera derrota de los imperios; implicó el fortalecimiento de los estados nacionales que habían nacido el siglo anterior y fundaría, a partir del importante acuerdo que trajo el fin del conflicto – la Paz de Westfalia –, un concepto que habría de garantizar un límite a la génesis de los conflictos y un nuevo espacio de libertad. Ese principio, el de No Intervención, se basaba en la promesa de respetar la libertad religiosa de las minorías y en el fortalecimiento del Estado central.

El Estado, en criterio de un monstruo que trae y asegura la Paz (el famoso Leviatán de Hobbes), está concebido como una entidad de tipo orgánico, en la cual los seres humanos, competitivos y malvados por naturaleza (en esa concepción

filosófica) renuncian a parte de su libertad a expensas de concentrar el poder en un sujeto, el Soberano, que deberá garantizar: el ejercicio de todas las libertades no delegadas; permitir la libertad de los grupos humanos en su interior, siempre que éstos se conformen a la Ley, que es siempre superior a las partes; e impedir el derecho de intervención de terceros estados en los asuntos internos de una nación. Esa facultad de intervención había sido el argumento y la causa de la eficiente de la intervención de los ejércitos bendecidos por el Papado contra la Reforma y los países en los cuales el Protestantismo se fortalecía. Episodios de asesinatos y crímenes masivos fueron moneda corriente en toda esa época, preparando el terreno a la guerra, como el caso de la muerte de Miguel Servet, a manos de Calvino en Ginebra, por haber descubierto la circulación de la sangre, una herejía que hoy nos permite vivir mucho y bien; o la masacre de La noche de San Bartolomé, una encerrona en París de 2000 hugonotes (protestantes) que murieron a traición y fueron descuartizados y su muerte emulada por decenas de millares en toda Francia. El papa Gregorio XIII, como buen católico, hizo rezar un *Te Deum*, acuñó una moneda

especial y mandó, de regalo al rey asesino, una rosa de oro.

La creación de un Estado poderoso, capaz de reunir la Ley y el Cetro, y garantizar el ejercicio de la Libertad, permitió avanzar en prosperidad y en Paz, y sentó las bases de lo que hoy conocemos como el moderno derecho internacional, la base de la Carta de las Naciones Unidas. Los principios de igualdad entre Estados y la defensa de las libertades personales que hacen legítima la acción o la existencia del estado, fueron capitales en la historia y permitieron, aún dentro de escalas no masivas, el avance del espíritu de Libertad y la aspiración de conquista de más y más derechos.

Sin embargo, esta supuesta Paz, tendría que durar poco, siendo de capital importancia el respeto a las libertades de los grupos y la diversidad al interno del Estado y un freno decidido al poder de intervención de la autoridad religiosa, siempre mezclada con el poder político y militar.

La concentración de poder en manos del Soberano representó el monopolio del uso de la fuerza y de represión al interno del Estado, en este contexto el

despotismo creció y ocasionó verdadero cambio de época, al tomar, los ciudadanos, conciencia de su poder y de la necesidad de revertir el sistema, transformándolo en el sentido más radical, es decir Republicano. La guillotina, otro elemento de represión de las ideas liberales sirvió como instrumento de separación neta –y definitiva– entre el cuerpo social y las cabezas coronadas. Nació así el concepto moderno del ciudadano y se inició la Edad Contemporánea.

La revolución Norteamericana y Francesa pusieron la bisagra a la historia y el sueño de Modernidad se esparció por todo el mundo. ¿Era posible crear las condiciones de Libertad, Igualdad y Fraternidad para todos los seres humanos, ahora considerados iguales, y con igualdad de derechos políticos? ¿Era tangible el espíritu revolucionario de Robespierre al consagrar la Declaración de los Derechos del Hombre y del Ciudadano, y elevar el hombre como medida de todas las cosas? ¿Era posible la Libertad como aspiración universal del género humano; la separación definitiva entre Iglesia y Estado, el establecimiento de la soberanía popular en lo político, y la soberanía de la conciencia y de la libertad física en el plano individual? Filosóficamente, en la base de la revolución estaban dos conceptos que se revelarían definitivos y aún hoy revolucionarios: el ser humano no es malvado por naturaleza, sino que lo es por corrupción de las estructuras sociales; y la unicidad del ser humano, como poco después demostraría Darwin, como ser de la Naturaleza, y no una mezcla indecente de aires divinos y polvos terrestres.

La Revolución Francesa se demostró no un fin, sino un inicio. Su fuerza ideal, su capacidad de poner la mirada en la injusticia, de demoler instituciones y construir de nuevas, de liberar las capacidades de los seres humanos, de transformarse en madre de nuevas revoluciones, y no en la madre de su asesino como se dice siempre, y a pesar de Napoleón, nos acompaña hasta el día de hoy. La Revolución nos hizo conscientes de las cadenas, y más importante aún, nos quitó el miedo de romperlas.

La liberación del espíritu científico, el nacimiento de las ciencias sociales,

liberándose de la filosofía y de la religión, y la mejor comprensión de la naturaleza, conllevaron una serie de esfuerzos descriptivos y prescriptivos por parte de las ciencias sociales y los pensadores, preocupados por la evolución de las sociedades. De la mano de esta revolución en el pensamiento, también los pueblos accedieron paulatinamente a la educación en sus diversas fases, y esto constituyó también una tremenda innovación destinada a acelerar los cambios. Así de la economía se pasó a la economía política, de la economía política a la antropología, a la sociología y demás en el campo de las preocupaciones por lo social desde el pensamiento. Y además se producían sucesivas rebeliones y expresiones de descontento popular con el autoritarismo, con las estructuras de gobierno. Las guerras y las explotaciones a las que el pueblo fue sometido, fueron respondidas con revueltas y luchas sociales.

El 1848 inició una grave crisis de los regímenes europeos, marcada por las revoluciones sociales y democráticas. Fue también el año del nacimiento del socialismo de impronta marxista. El análisis de las clases sociales determina un cambio radical en el análisis de las sociedades, como asimismo la contextualización histórica de la evolución de las sociedades, las estructuras de poder y su relación con la base económica representan todavía hoy un punto de referencia ineludible y una capacidad para demostrar la sujeción de los grupos y las estructuras de poder al interior de las sociedades. Una capacidad o un músculo intelectual que hoy, el discurso político de las izquierdas parece haber olvidado. La Revolución de 1848, primavera de los Pueblos, como la llamaba el revolucionario Proudhon, fue el fin de la servidumbre en el Imperio Austrohúngaro y el nacimiento de una serie de revoluciones democráticas e igualitaristas en todo el mundo, como el *Risorgimento* italiano o los movimientos independentistas en Europa Central y Sudamérica. Los muertos, siempre dentro del campo popular, víctimas de la salvaje represión, fueron decenas de miles.

Sin embargo todavía habría de correr mucha sangre para garantizar el avance de nuestras libertades. La Revolución de la Comuna de París (1871), con el espíritu

federalista y libertario, inmediatamente después del 20 de septiembre de 1870, cuando Garibaldi rompió Porta Pia y terminó con el poder temporal del Papa, no tan infalible, unificando Italia y modernizando un país hasta entonces dividido y ensangrentado por el poder temporal y político de la Iglesia católica aliada a la corona de Austria.

El 1 de mayo de 1884 se decidió que los trabajadores fijarían en 8 horas la jornada laboral, y que esta medida entraría en vigor en dos años. El 1 de mayo de 1886, los trabajadores de Chicago marcharon en demanda del cumplimiento de tal medida, y fueron brutalmente reprimidos y asesinados. La corte norteamericana en un proceso viciado de toda posible parcialidad, condenó y mandó a la muerte a los líderes del movimiento, motivo por el cual desde ese entonces recordamos el 1º de mayo como el Día del Trabajador. Pocos años después, el 8 de marzo de 1908, ardía la fábrica Cotton, de Nueva York, transformada en una trampa mortal, por parte de los patronos, para 146 mujeres trabajadoras en huelga que reivindicaban condiciones dignas de trabajo. Es por esto que el Día Internacional de la Mujer (antes llamado Día de la Mujer Trabajadora) se recuerda y se honra a la mujer en lucha.

La expansión de las luchas sociales y el triunfo de las primeras y segundas revoluciones sociales del Siglo XX en México y Rusia, respectivamente, con una creciente participación de las mujeres y de los trabajadores, cada vez con mayor conciencia de sus derechos, dieron pie a una enfermedad social, de violencia y opresión, cuyos coletazos todavía hoy sentimos. Por una parte el anticomunismo, que llevó a las fuerzas conservadoras a crear soluciones populistas, nacionalistas y de terror, como fueron el fascismo, el falangismo y el nazismo, en casi todos los países europeos, siempre aliados al poder económico, a las iglesias (católica, protestante y ortodoxa) y a cultos sin iglesia, como el islamismo, el budismo y el hinduismo, todos aliados de las extremas derechas liberticidas. Las izquierdas en cambio, con la política del Frente Popular Antifascista, por primera y tal vez única oportunidad, se unieron por encima de las diferencias en defensa de la Libertad y

los derechos humanos, cívicos y sociales. La República Española, el Frente Popular de Leon Blum en Francia, la República de Weimar, con todas sus contradicciones, fueron experiencias de ampliación de las libertades, de igualdad, de conquista de derechos para trabajadores, campesinos, mujeres y todos los sectores postergados.

Sin embargo la lucha fue desigual y las traiciones sucesivas llevaron al fortalecimiento de los diversos fascismos y nacionalismos en desmedro de las libertades, y desembocando en la terrible Guerra Mundial 1939/1945, con siempre crecientes crímenes y abominaciones. Sólo la decisión de una mujer visionaria como fue Eleanor Roosevelt llevó, por virtud de su ascendiente ético en los Estados Unidos, a la creación y el fortalecimiento de las Naciones Unidas, y sobre todo a su obra cumbre como mujer política en un mundo todavía de hombres, la Declaración Universal de los Derechos Humanos, en 1948. Una declaración que transformo finalmente en ley general para la humanidad y todos los gobiernos de la tierra, los principios de libertad, dignidad y derecho. Sólo un país se negó a firmar la Declaración en aquel entonces, alegando que atentaba contra su “cultura”, Arabia Saudita, un país fantoche, de una monarquía fantoche, sostenida aún hoy por un contingente permanente de miles de soldados de una potencia extranjera y, claramente, un régimen que asesina, que tortura y que explota en nombre la “tradición cultural” que se da de culo con la mera idea de los Derechos Humanos Universales.

Durante la Guerra Fría, con un equilibrio bipolar en el mundo, muchos conflictos lograron socavar las libertades y la igualdad, pero ambos bandos decían defenderlas, de modo tal que, en la competencia y en la búsqueda de compromisos, se lograron avances muy significativos en distintos niveles: de legislación internacional, Derechos del Niño, de la Mujer, de la protección del ambiente y de la no violencia contra la mujer, a la no discriminación en materia de sexo, orientación sexual, creencias, derechos sociales, culturales y laborales. No obstante, la situación de guerras focalizadas, llevaron a los líderes de ambos bloques a aliarse con el propio

representante de lo opuesto que se decía defender, como el caso de los soviéticos vetando las sanciones contra la Dictadura Militar Argentina, a cambio de ventas de granos, mientras en ese país se perseguía, torturaba y asesinaba a cualquier persona sospechosa de tener simpatías por el socialismo en cualquiera de sus variantes más o menos autoritarias, mientras el Presidente Ronald Reagan se reunía en la Casa Blanca con los Mujahidines Talibanes y los equiparaba al “equivalente moral contemporáneo de nuestros Padres Fundadores en su lucha por la Libertad...” (Sic) al tiempo que hacían entrar por la ventana de la revolución iraní a los Ayatollahs para poner un freno a las fuerzas progresistas que realmente hicieron la revolución popular contra el régimen del Sha. El levantamiento de las mujeres de Teherán en protesta contra la decisión, luego anulada, de Khomeini forzándolas a usar el velo islámico, es un síntoma de la tremenda fuerza revolucionaria de ese pueblo, que quedó sepultada por medio del tremendo esfuerzo bélico en la inmediata guerra desencadenada con Irak.

Caído el Bloque soviético, esa política maldita de hacer amigo el “enemigo de mi enemigo” se cobró más libertades y conquistas, pero esta vez no por parte de las tradicionales derechas conservadoras, sino con el discurso racista y extremadamente hipócrita de ciertos grupos de izquierda. Para ellos la “diversidad cultural” es el bien mayor a proteger, a expensas de todas las libertades, igualdades y derechos para ganar los cuales sufrimos y honramos siglos de lucha y millones de vidas. Hoy resulta que, quienes debieran haber aprendido a mirar al interior de las sociedades y analizar las desigualdades en la distribución del poder, a combatir en todo el orbe por la igualdad de los desiguales, a sentir, como decía Ernesto Guevara, que “en cualquier lugar del mundo que se cometa una injusticia contra alguien, debemos sentirla como si fuera cometida contra nosotros mismos”, hoy dicen que ya las cosas no son así. Que las libertades de que gozamos, cada vez menos y más amenazadas, no son el fruto de esas conquistas, sino una “particularidad cultural” más, en un mundo de diversas culturas. Y que si en

una determinada “cultura” es tradición someter, vejar y mutilar a la mitad de la población, eso es digno de todo respeto. Que si en una determinada “cultura” la gente es feliz sufriendo la vejación, la privación de derechos, de integridad física y patrimonial, de cualquier derecho a la libertad de expresión, de culto, de vestirse o de vivir de acuerdo al modo que cada persona quiera...es una contaminación indigna y una amenaza al grupo social...

Claro, así fue como se amenazó un entero sistema de producción con la abolición de la esclavitud; como se cambió un entero sistema cultural al crearse el principio del Estado nacional sin intervención por parte de las religiones en guerras imperiales; como se destruyó la cultura del poder divino de los reyes y se lo suplantó por la República de ciudadanos iguales; como se lograron jornadas de trabajo de 8 horas en contra de una cultura tradicional de explotación; como se arrancó la concesión de respetar a la mujer como un ser humano en la casa, la vida sexual, el trabajo y la posibilidad de decidir sobre su cuerpo, liquidando la tradición de la familia patriarcal; como se equipararon derechos de hijos matrimoniales, extramatrimoniales e inclusive de las hijas solteras, borrando la “cultura” de la primogenitura, etc. etc.

Ahora bien, o mejor dicho, ahora mal, ¿vamos a dejar que por una mera ecuación política” idiota” y una hipocresía brutal, se juegue con los derechos de mujeres, niños, niñas, minorías sexuales, religiosas y de conciencia en las dos terceras partes de la Humanidad, que son las que viven en el Tercer Mundo, sólo porque están sometidas a regímenes religiosos en los que preferimos no mirar la distribución del poder y la explotación? ¿Podemos tolerar que en el siglo XXI se debata sobre la posibilidad de consentir que se realicen mutilaciones genitales femeninas, que se establezcan tribunales basados no en la ley positiva, fruto del abordaje científico a los problemas sociales, sino que se implanten tribunales basados en la superstición religiosa que reducen, por ejemplo, a la mitad el valor testimonial de la mujer, y la privan de derechos? ¿Podemos consentir que se establezca un sistema dual en que los modernos y civilizados miembros de la “cultura

occidental” gocemos de los derechos que como seres humanos nos tocan, por naturaleza, por justicia, y por siglos de lucha, y se reemplacen por comodidad, por estulticia, por hipócrita “convivencia” con grupos de poder dentro del propio espacio en que la igualdad ante la Ley es una condición básica para la existencia de la sociedad?

¿Viviremos en un mundo que tolera que el vecino aplique la pena de muerte a su hija que sale con un chico no aceptado por los padres, mientras los de la casa de al lado van presos si ejercen un mínimo castigo corporal contra su hijo? Hemos llegado a la hipocresía de considerar que hay seres humanos en su infancia ya determinados para sufrir y ser inferiores, mientras otros son destinados a gozar de los derechos y las libertades que tanto nos costo conseguir y que moralmente tenemos la obligación de asegurar para todas y todos nuestros congéneres?

Ayer y hoy, la consigna ni dioses ni amos empujó a la Humanidad en su conjunto hacia mayores espacios de bienestar, de felicidad y de conocimiento. Hoy la consigna debería ser la misma, y es imprescindible mirar al interior de cualquier grupo social y entender como se reparte el poder. Y así como las otrora sacrosantas empresas privadas hoy están obligadas a abandonar su “cultura” de machismo en la distribución de los cargos directivos, al igual que los Parlamentos tienen su “cuota femenina”, ya va siendo hora que perdamos el miedo a lo políticamente incorrecto, y llamemos a las cosas por su nombre, las cadenas son cadenas, la religión es superstición, y la política sigue siendo mayoritariamente un ejercicio de la opresión. Mirar a la condición de la mujer hoy, nos da una medida de la libertad y de la igualdad de cualquier sociedad. Hoy pensar en clave feminista es más revolucionario que nunca. Hasta los dioses de la opresión han

sido siempre masculinos, mientras que la inteligencia era Minerva, y el libertador de los hombres desposeídos era un mero titán... condenado por los dioses, claro. Entonces, retomemos, que ya es hora, ese espíritu fraterno y libertario. Todos nuestros derechos, no los de los demás, están en peligro, de la Humanidad como un todo, y de cada uno de nosotros, de nuestros amigos y de las generaciones del futuro cercano en especial.

Hugo Estrella Tempieri

4. Guerra, violència de gènere, iniciatives de gènere i iniciatives de pau

Pilar Palacio
(pilar.palacio@urv.cat)

Sabem que la violència és un fet que ens acompanya al llarg de la història de la humanitat. Sabem també que la violència no és un comportament inherent a la condició humana, si bé és una manera de canalitzar l'agressivitat de manera no racional. Per tant, mai podem dir que els homes són violents per naturalesa i que, complementàriament, les dones som pacífiques. Afirmar això seria alimentar un altre tipus de violència, la violència simbòlica del patriarcat, que estipula la separació de rols de gènere sobre una dicotomia sexual, no deixant espai per altres maneres d'ésser humà.

No obstant això, al llarg de la història, la història de les guerres, els conflictes armats han estat l'escenari ideal per radicalitzar aquests rols de gènere. El que és públic i el que és privat es trastorna en el context bèl·lic. Per exemple, el camp de batalla esdevé l'espai públic, entenen que la guerra és el resultat del fracàs de la política, i la política és entesa des del patriarcat com allò públic

per excel·lència. En sintonia, totes i tots sabem que les guerres obliguen als homes a lluitar i a les dones a mantenir-les. La violència mobilitza a tota la població, implica les persones en la lluita, ja sigui amb arguments geogràfics, econòmics o socioculturals, sempre sobre l'eix de l'amenaça de la identitat col·lectiva, la construcció d'una imatge dimonitzada de l'enemic, i reforçat tot plegat per potents mecanismes de propaganda de guerra. Podríem afirmar que sense polarització social no hi ha guerra.

Algunes autores han volgut posar de relleu alguns aspectes del simbòlic de la guerra en relació a les dones. Voldria apuntar un d'aquests temes, que és precisament el paper que té el cos de la dona en l'escenari bèl·lic, esdevenint part del territori ètnic - polític en disputa. Sobre això, em resulten interessants les reflexions de la Xarxa Internacional de Dones de Negre que incorporen:

- la idea del mite del repòs del guerrer. Prova d'això és que en contextos armats

la violència masclista dins de les parelles creix (cas de Cisjordània, a Palestina);

- la dona reduïda a la seva capacitat biològica de reproducció de l'espècie, com a sinònim de perpetuació de la identitat amenaçada (les polítiques demogràfiques en alguns contextos com als inicis del Sàhara); el més creixent en els darrers conflictes armats, la violència sexual, i en concret l'ús de la violació com a arma de guerra. Sobre aquest tema hi ha també nombrosos estudis i informes que alarmen de l'ús deliberat de la violència sexual contra dones i nenes, com a instrument que produeix un dany individual, però també col·lectiu. Per entendre la violència sexual en contextos armats, cal reconèixer que el concepte d'honor en moltes comunitats, en el simbòlic dona - nació (allò que cal protegir) passa doncs per tenir el control de la sexualitat de les dones.

El cos de la dona simbolitza la frontera nacional, l'objecte sobre el qual podem ferir l'enemic en la seva vessant

Pilar Palacio

psicològica col·lectiva. La violació esdevé l'acte extrem de violència física vers les dones i les nenes, i un acte de demostrar l'arrogància d'una comunitat cap a l'altre a través de la "colonització" simbòlica dels cossos de les dones *.

Però davant aquest panorama, les dones no són passives. L'estigma de la dona víctima de la guerra és un estereotip més que ens hem construït a través de les imatges esbiaixades dels mitjans de comunicació amb mirades etnocèntriques. A les guerres, les dones són també supervivents. Les dones participen i esdevenen actores a l'escenari. De fet, hi ha un ventall tan ampli d'actores als conflictes com d'individualitats. Parlar de patrons comuns té el ris d'anular la capacitat d'aquestes dones. D'una banda sempre hi ha dones que donen suport al conflicte, ja sigui a la rereguarda de forma directa (per exemple propaganda de guerra o indústria de l'armament) o indirecta (sostenint la feble economia del país, ocupant llocs que els homes han deixat deserts, etc...) o bé a primera línia de foc (com a guerreres, metgesses i infermeres, cuineres, ...). Tanmateix, però hi ha dones que en aquest entramat de violència armada assumeixen una postura crítica.

Em recorda a la idea d'*outsiders* de Virgina Woolf i que tant bé explica l'Elena Grau, gran coneixedora de la primera. Al llibre de *Tres guinees*, Virgina Woolf posa de manifest que l'exclusió històrica de les dones de la política ha permès que aquestes puguin allunyar-se i elaborar una visió pròpia. L'Elena l'anomena la "política de l'estranyesa", i de fet, el que moltes dones, posteriorment organitzades entre elles en molts casos, han fet en contextos armats és desenvolupar aquesta política de l'estranyesa i elaborar una crítica de la guerra. Seguint amb alguns dels plantejaments de l'obra de Virgina Woolf,

aquestes dones crítiques amb la violència incorporen la necessitat de " cercar noves paraules, trobar nous mètodes".

En aquest marc neixen les diferents iniciatives de dones per la pau. La seva primera tasca és combatre la polarització social que sustenta els conflictes; superar les barreres ideològiques que ens separen a unes dones de les altres i crear aliances. Cynthia Cockburn, al seu llibre *The space between us: negotiating gender and national identities in conflicts* (1998) realça aquesta idea: aquestes iniciatives de dones trien la cooperació entre grups de dones ètnico-nacionals polaritzats contradient la norma dels seus propis "líders polítics" entenent que aquestes identifications nacionals han estat la palanca per abocar la població cap a la guerra. I de fet aquest nacionalisme sustentat en les relacions de poder i les institucions patriarcals és identificat per les mateixes dones com a una perpetuació del joc de les violències de gènere (una frase molt utilitzada ha estat: ni guerra que ens mati, ni pau que ens oprimeixi).

Ja per anar acabant la meua exposició, voldria parlar de la guerra com a instrument de coerció de la identitat, tant d'homes com de dones. En primer lloc m'agrada sempre recordar el pes que hi juga el discurs nacionalista o de pàtria en situacions de conflicte, fins el punt que la política oficial s'orienta cap a la polarització social per marcar la diferència entre nosaltres i ells/elles, ja sigui per raça, ètnia o classe. Aquesta és una primera imposició de la guerra sobre les ments dels civils.

D'altra banda, ja hem fet esment que socialment, tant a homes com a dones, ens prescriuen uns determinats rols de gènere d'acord a la lògica (o il·lògica) de la violència de gènere, d'imposició

d'una identitat de gènere. En aquest sentit, vull fer esment que la violència que experimenten els homes en tems de conflicte armat, materialitzada amb l'obligació d'haver de servir en un exèrcit i respondre a determinades actituds (valentia, força, etc..) es basa en les mateixes estructures patriarcals que exerceixen violència sobre les dones.

Igual que no volem oblidar les formes de violència que té la guerra en les dones, es responsabilitat no invisibilitzar la que pateixen molts homes. Un exemple proper són el gran nombre d'objectors al servei militar, i encara més d'insubmisos a l'Estat Espanyol quan el servei militar era obligatori.

Tampoc els casos d'agressió i violència dins de la mili cap a homes homosexuals que hi ingressaven i eren víctimes de maltractament per part d'alguns membres de l'acadèmia militar. Així mateix, quan parlem de les contribucions de les dones a la pau, hem de recordar de quina manera els homes insubmisos van prendre una opció política, en la majoria dels casos hipotecant les seves joves vides, per posar de relleu en el debat social la crítica al masclisme social i militar al context espanyol.

Tanmateix, és hora de deixar d'entendre la guerra, i el patriarcat com a base filosòfica de la mateixa, com un producte masculí en el qual les dones no hi tenen res a veure, si més no com a víctimes passives. La fi de la guerra està en mans de totes i tots.

* Sobre això tenim malauradament molts exemples: en el cas sahrauí comptem amb nombrosos testimonis de dones sahrauís que viuen als territoris ocupats pel regne de Marroc i que han patit violència sexual per part de les forces militars marroquines, també els més de 6.000 expedients de la guerra als Balcanes i que foren portats davant del Tribunal Penal Internacional de l'Haya. Arrel d'això la violació en contextos armats fou reconeguda com a crim de guerra. A Palestina es va utilitzar la violència sexual com a amenaça de terror al 1948 (divisió territorial) i al 1967, per frenar que les dones palestines s'involucressin en accions polítiques.

5. Mujeres y equidad de género desde la vivencia de sus derechos en Colombia

Alexandra Patricia Jurado Pantoja

A lo largo de la historia, la cooperación militar de países como los Estados Unidos ha promovido la carrera armamentista, la creación de grupos armados para estatales, la agudización de los conflictos armados internos, el incremento de las violaciones a los derechos humanos especialmente de la violencia de género como parte de la estrategia del despojo y de los recursos naturales.

La militarización es una manifestación del modelo patriarcal que somete a las mujeres y a los territorios en la lógica de dominación por la vía de la fuerza que representan las armas, destinando para su funcionamiento gran parte de los recursos que bien pudieran invertirse para mejorar la calidad de vida.

En este contexto del conflicto armado es donde más se comenten atropellos de violencias de género expresados en agresiones físicas, psicológicas, sexuales, esclavitud doméstica, prostitución forzada, embarazos y

abortos forzados y todo un control social sobre sus vidas en lo público y en lo privado, por parte de los diferentes actores armados legales e ilegales.

La vivencia de los derechos humanos en Colombia cada día se ve truncada por todos los atropellos que tienen que afrontar las mujeres en el marco del conflicto armado que va dejando mujeres viudas, huérfanas y otras que son desalojadas de sus territorios teniendo que emigrar a las grandes ciudades donde afrontan el olvido y el abandono por parte del estado.

Frente a este panorama el Movimiento Social de Mujeres Contra la Guerra y por la Paz abre un espacio de encuentro, formación, denuncia y movilización conformado por varias organizaciones de mujeres indígenas, campesinas, afro descendientes, estudiantes, amas de casa y ciudadanas, quienes desde nuestros dolores, nuestras luchas, nuestros sueños y con la esperanza de que con

nuestro aporte como mujeres podemos transformar la realidad del país.

6. Experiències de les alumnes del curs de Promotores de Convivència del Consorci Badalona Sud

Abigail Fernández i Verónica Vargas

Abigail Fernández

Hola. Buenos días a todos y a todas. Me llamo Abigail. Estoy muy contenta de estar aquí con vosotros y vosotras. Para empezar os voy a contar un poco de mí, para que me conozcáis mejor. Tengo 24 años, estoy casada hace 5 y tengo un niño. Me casé muy pronto. Como una de tantas, no me dio tiempo a acabar los estudios. Me arrepiento muchísimo, porque quisiera haber llegado a algo en la vida, para poder trabajar de lo que me gusta. Pero de los errores de la vida se aprende, por eso cuando me enteré de que estaban seleccionando mujeres gitanas del barrio, para hacer un curso y formarlas para ser promotoras de convivencia, fui a apuntarme rápidamente y tuve la suerte de ser una de las 13 elegidas.

Este proyecto es una iniciativa del Consorci de Badalona Sud gestionado a través del *Espai de dones* y el *Servei de Dinamització i Intervenció Comunitària* que nos da la oportunidad de formarnos para que en un futuro podamos trabajar por nuestro pueblo y poder mejorar y avanzar con ayuda.

En el curso los módulos tocados y enseñados son: Historia del pueblo gitano, derechos humanos, mediación y resolución de conflictos, comunicación y habilidades sociales, convivencia y civismo, metodología de trabajo en red e informática.

Ya estamos al final del curso y hemos aprendido muchas cosas. Sobre todo personalmente he crecido como persona. Ahora tengo las cosas más claras. Por ejemplo, quiero sacarme el graduado escolar, porque quiero en un futuro elegir mi trabajo. El curso también me ha ayudado a tener fuerza para defender mis pensamientos. Como grupo tenemos ilusión para seguir formándonos y aprender más. Hemos roto muchos moldes y hemos quitado muchas etiquetas, pero aún nos queda un largo y difícil trabajo. Nuestro deseo es que la mujer gitana se escuche, y que luche por sus ilusiones, sea mayor o joven, casada o soltera. Queremos que la gente sepa que estamos dispuestas a cambiar las cosas que no nos gustan.

Verónica Vargas

La palabra derechos humanos a mí me dice: igualdad, respeto, justicia, libertad, responsabilidad y sobretodo ser feliz.

La primera vez que oí estas palabras, "derechos humanos", ya no me acuerdo. Seguro que fue por la televisión, aunque no sabía bien lo que era.

Creo que he tenido las mismas oportunidades que mis hermanos, primos... porque gracias a Dios en mi familia están bastante avanzados. En general, yo he podido elegir si quería trabajar, estudiar, casarme o no. Pero en otras cosas no tenía las mismas oportunidades, como salir por ahí, tener novios, llegar tarde a casa...

Desde pequeña te das cuenta que el trato es diferente aunque te acostumbras y no lo ves ofensivo. Me acuerdo que mi padre no me dejaba montar en bicicleta. Me decía que las niñas gitanas no podían montar en bicicleta. Me di cuenta cuando tuve 16 años de que vulneraban mis derechos como mujer porque mis hermanos y primos sí podían salir por ahí, sin hacer nada malo. Y yo, ¿no? Entonces hablé con mi padre y le dije que confiara en mí como lo hacía en mi hermano y lo hizo. Me dejó salir de vez en cuando.

Dicen de las mujeres gitanas primero obedecen al padre, después los hermanos, después el marido, y después los hijos, es verdad, pero conmigo lo tienen mal.

La mujer gitana aunque parezca mentira por lo que he dicho antes, es el pilar de la casa, de la familia y el hombre lo sabe y reconoce que sin la mujer no puede vivir. Para el padre su hija es la honra de su casa, para el hermano una mujer ejemplar, para el marido la mujer que tiene que respetar, proteger, cuidar y quererla, la madre de sus hijos/as, y para sus hijos/as, la mujer perfecta (mi madre).

La relación del papel de la mujer gitana, con los derechos humanos empieza en el respeto que se nos enseña por cualquier ser humano. La justicia también entra en el prototipo del gitano y la gitana, tenemos por naturaleza el ser justos y libres.

En el Congreso Internacional de Mujeres Gitanas que se hizo hace poco por primera vez en Barcelona, hacía referencia a las mujeres gitanas como las otras mujeres. Este título me sugiere que la mujeres gitanas hemos estado muy calladas. Es cierto que el hombre gitano nos ha tapado, pero creo que es más problema de la sociedad que nos ha dejado al margen, sin tener derecho alguno. Pero ahora no hemos puesto las pilas y podemos opinar, reclamar derechos libremente, estudiar, trabajar de lo que nos gusta, casarnos si queremos y con quien queremos, sea de una etnia u otra y decir NO a lo que no nos gusta. Quizás dentro de poco dejaremos de ser la otra la otra mujer, o habrá muchas otras mujeres y todas válidas.

El curso de promotoras de convivencia que estoy haciendo para mí es una ventaja, una formación. Es sentirme realizada como persona. Me apunté porque siempre me ha gustado hacer cosas por mi pueblo y este curso era una manera de empezar, trabajar para ayudar a las mujeres gitanas que tengan ganas de formarse y hacer lo que realmente les guste. Espero seguir formándome para ser una referente de superación para las mujeres gitanas y para los hombres también. Y reivindicar nuestros derechos humanos que a veces la sociedad nos ha negado. Me ha gustado todo hasta el momento, pero sobretodo el ver que otras personas, no gitanas, tienen ese interés en nosotras, para que aprendamos y nos superemos. La paciencia que tienen con nosotras es de agradecer. Creo que nos falta información sobre otras culturas.

Este curso me ha servido personalmente para creer más en mi misma, en mis valores e intelectualmente he aprendido mucho. He cambiado algunas cosas como la forma de pensar que no sabía que había tanta gente implicada en favorecer al pueblo gitano. A nivel de grupo, hemos cambiado que antes éramos más cerradas a que alguien no gitano opinara sobre nosotras.

Este curso tiene que ver con los derechos humanos: el derecho a la educación, derecho a sentirnos realizadas, derecho a ser independientes, derecho a opinar, derecho a defendernos con fundamentos y a la libertad de expresión.

Este curso creo que lo han hecho porque se han dado cuenta que tenemos cualidades que no están aprovechadas, que valemos mucho y que tenemos capacidades para aprender como cualquier persona, pero también porque es más fácil trabajar con el pueblo gitano si estamos nosotras dentro.

Creo que las mujeres gitanas compartimos deseos, sueños, necesidades, experiencias con otras mujeres de otras culturas, pero no conozco muy bien otras culturas. Creo que es importante que mujeres de diferentes colectivos nos juntemos para hacer actividades y cosas, porque tenemos que convivir en la misma sociedad. Creo que en mi barrio es muy importante porque convivimos juntos día a día. Las mujeres gitanas queremos trabajar por la igualdad y la no discriminación entre hombres y mujeres. Fomentar y facilitar el proceso igualitario de las niñas y mujeres gitanas en todos los ámbitos educativos, laborales, y sociales. En la igualdad de derechos, oportunidades y resultados entre todas las culturas o géneros. Colaborar con todos los colectivos que luchan por la igualdad de derechos para desarrollar las propias creencias y culturas y a mantenerlas. Superar la doble discriminación y desigualdad que sufrimos la mujeres gitanas; como el sexismo y el racismo.

Yo animo a los diversos colectivos que aquí se encuentran a seguir trabajando como lo vamos hacer la mujeres gitanas.

Muchas gracias.

7. Mujeres y Gitanas. Rompiendo muros

María Amaya i Isabel Santiago
www.dinsdelmarge.blogspot.com
dinsdelmarge@gmail.com

Ante todo queremos daros las gracias por estar aquí. Es la primera vez que hablamos en público y estamos un poco nerviosas, pero emocionadas de poder compartir nuestras experiencias con vosotras/os.

Somos un grupo de jóvenes de Badalona, del barrio San Roque. Nos llamamos *Dins del marge*. Pensamos en este nombre porque queríamos romper con el estereotipo del gitano y la gitana marginadas. Se habla del pueblo gitano como si no tuviese leyes. Una vez pregunté qué era ser marginada. Me dijeron que hay personas que viven fuera de un margen y yo pensé que no quería estar fuera de ese margen, ni yo, ni mi familia, ni la gente de mi barrio. A nosotras, nos gustaría vivir dentro de ese margen, compartiendo y respetándonos sin que esto supusiera una pérdida de identidad.

Ahora en el barrio vivimos, gitanos, pakistaníes, indios, payos, chinos... y nos gustaría que todos y todas, pudiéramos vivir conjuntamente. Sin márgenes, o al menos, sin que ese margen signifique una barrera o un muro que nos divida y separe.

Como mujeres gitanas, nosotras también nos encontramos con algunos márgenes que a lo largo de nuestra vida, han ido determinando las cosas que podíamos hacer y las que no.

Yo recuerdo cuando era más joven, que me prohibieron sacarme el carné de conducir. Según ellos para protegerme. No pude hacer nada porque quien me prohibía era mi padre. En la cultura gitana, el respeto

a los mayores es algo muy importante y te tienes que someter a su autoridad.

Yo también quiero contar otra experiencia. Como mujer gitana, se me ha puesto límites a la hora de formarme. A mi marido no le parecía bien, porque quería que estuviera por los labores de casa y por mis hijos e hijas, pero yo he seguido luchando por hacer lo que me gusta, que es aprender. Por eso estoy haciendo el curso de promotoras de convivencia.

Para romper estos muros, estos márgenes, pensamos formar este grupo, *Dins del marge*. Queríamos hacer cosas que nunca habíamos hecho, como por ejemplo, ir a un gimnasio. Dentro la cultura gitana, está mal visto que las mujeres vayan al gimnasio, porque si hay hombres, se piensan que vas al gimnasio a ligar. Nosotras sabemos que cambiar esta mentalidad lleva un tiempo, pero como queremos ir al gimnasio, hemos buscado nuestra propia estrategia. Tenemos un espacio para hacer gimnasia con un monitor, sólo para mujeres. A esta actividad la hemos llamado "Gipsy Gym", aunque es una actividad abierta para otras mujeres, aunque no sean gitanas.

Otra de las actividades que estamos haciendo, es "Bonita por dentro, bonita por fuera". Queríamos que este proceso que estábamos iniciando, el de romper muros, fuera algo compartido con otras mujeres. Por eso, hemos hecho un grupo donde nos reunimos un día a la semana, para compartir nuestras experiencias, hablar de nuestras cosas, nuestros conflictos cotidianos y entre todas

apoyarnos y buscar soluciones. Así nos ponemos bonitas por dentro. Cada 15 días, utilizamos este espacio para pintarnos las uñas, peinarnos... y así nos ponemos bonitas por fuera.

Nos gustaría seguir avanzando en nuestros derechos como mujeres y como gitanas. Nos gustaría poder decidir por nosotras mismas y hacer las cosas que queremos, sin tener que enfrentarnos a estas barreras. Esperamos que nuestras hijas y nuestros hijos tengan otra mentalidad y que puedan conseguir sus sueños, sin importar si esos sueños son de niño o de niña, simplemente que se puedan desarrollar como personas.

María Amaya i Isabel Santiago

8. Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville, Bouaké

Nathalie Dena

La Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville (MAAG) és un centre de acollida per a nens, nenes i joves, que obrí les portes el 2003 para atendre a infants i joves afectats pel conflicte bèl·lic a Bouaké, Costa d'Ivori (2002- 2007).

Actualment la Casa d'Acollida i Aprenentatge continua treballant amb joves i infants de Bouaké, que han viscut en primera persona el conflicte armat i/o es troben en risc d'exclusió social, amb l'objectiu d'aconseguir la seva formació integral a nivell social, humà, educatiu, artístic i professional per, així, atorgar las bases necessàries per desenvolupar-se còmodament al futur i contribuir positivament al procés de reconstrucció bèl·lica del seu país.

Per aconseguir el desenvolupament personal individual i col·lectiu dels infants i joves, existeixen dos programes: el *Programa de Desenvolupament Artístic* i el *Programa de Educació Formal i Professional*.

El *Programa de Desenvolupament Artístic* té com a metodologia l'art, a través de la pintura, el teatre, la dansa i la música es realitza la rehabilitació, la integració social, la recerca d'autoestima i la teràpia necessària per incentivar, estimular i capacitar als joves. Així els/les menors segueixen un procés de formació artística que fomenta la seva creativitat i

diversitat en mitjans d'expressió corporal, dotant-los d'eines per a dur a terme un desenvolupament humà complet.

Aquestes activitats artístiques es complementen amb el *Programa d'Educació Formal i Professional* que es compon de classes alfabetització i de tallers de formació professional, l'objectiu últim dels quals és la inserció professional dels/les joves participants. La promoció d'una democràcia participativa de joves i la difusió de la mateixa a comunitats es converteixen també en línies d'acció prioritària en la Casa d'Acollida i Aprenentatge.

BENEFICIARIS I BENEFICIÀRIES DE LA CASA DE ACOLLIDA

Els beneficiaris dels serveis de la Casa de Acollida i Aprenentatge Akwaba durant el Programa DDR (Desmobilització, Desarmament i Reinserció) van ser:

a) Nens, nenes i joves, d'edats compreses entre els 10 i els 18 anys, enrolats voluntària i/o involuntàriament dintre dels fronts d'actuació bèl·lica que han abandonat voluntàriament les zones de conflicte. La majoria d'aquests joves (nois i noies) van trencar els vincles familiars i/o en alguns casos van ser instigats per les seves pròpies famílies a participar en el conflicte.

b) Jovent sotmès a abusos sexuals, vexacions i maltractaments, i molts d'ells mostren dependència a consums de drogues dures.

c) Joves abandonats a la vida marginal amb problemàtica de toxicomania, no escolaritzats i amb greus dificultats de subsistència que s'organitzen en grups i bandes juvenils accelerant la desestructuració social i la inseguretat que sofreix la població retornada a Bouaké.

d) Noies joves no escolaritzades que han ofert assistència com servents als campaments militars assentats en Bouaké i que després d'activar el pla de desarmament perden la seva "clientela" que permetia la seva supervivència. Moltes d'aquestes joves ara són estigmatitzades per la població civil i estan abocades a entrar en circuits marginals per a sobreviure.

PRINCIPALS ÀREES DE TREBALL DE LA CASA D'ACOLLIDA I APRENENTATGE DE GONFREVILLE

Difusió de valors a escoles, barris de Bouaké i a les comunitats properes: Difondre els valors apresos a la Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville en les diferents comunitats i barris de la

ciutat de Bouaké, on a través d'activitats artístiques es promouen els valors propis de la cultura de pau. Aconseguint així, participar en la reconstrucció post bèl·lica del país a través de la sensibilització sobre els drets humans i les seves vulneracions a Costa d'Ivori durant el conflicte.

Suport a l'alfabetització: Es realitza l'escolarització de nens i nenes víctimes del conflicte. Dues causes principals originen falta d'alfabetització de nens, nenes i joves:

- Absentisme de nens i nenes que a causa del conflicte van deixar d'anar a l'escola.
- Manca de registre dels nadons quan neixen, agreujat pel fet que hi ha molta migració al país. Si els nens no estan registrats, és com si no estiguessin al país i per tant no poden ser escolaritzats. La inscripció posterior al registre implica un cost elevat i per tant es deixat de banda per moltes famílies.

Suport a la nutrició: A través del funcionament ordinari de la Casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville es realitza una llista dels alumnes que aproximadament acudeixen cada dia per a poder oferir-los l'alimentació necessària. Cada dia es serveix un àpat a tots els nois i noies que participen de les activitats de la Casa d'Acollida i Aprenentatge.

Atenció mèdica i sanitària: Realitzar un suport mèdic als nens i nenes de la casa d'Acollida i Aprenentatge de Gonfreville a través del funcionament ordinari del Centre de Salut de Gonfreville.

Promoció dels Drets Humans i Cultura de Pau: La promoció dels drets humans i d'una cultura de pau són conceptes desenvolupats de manera transversal en totes les activitats de la Casa d'Acollida i Aprenentatge. Es forma als nens, nenes i joves a partir de diversos tallers i processos participatius sobre transformació de conflictes, drets humans...

Després el jovent trasllada els coneixement adquirits a comunitats rurals pròximes a la ciutat i a barris de la mateixa. A través del teatre, la dansa, la música es creen representacions que promouen i denuncien la situació dels drets humans de nens/es durant el conflicte armat i a la seva vida quotidiana.

Promoció de l'activitat artística: Formació sobre el marc artístic local (música, percussió, teatre social, dansa, circ, etc.) A partir del domini artístic s'organitzen trobades i reunions amb professionals de l'àmbit artístic que col·laboren en la definició dels plans pedagògics a nivell artístic per a reinserció dels joves, establint com un dels principals eixos vertebradores de les activitats la promoció dels drets humans.

Inclusió Digital, projecte ADIT (Aprenentatge, Diàleg, Informació i Tecnologia): Projecte pilot orientat a promoure la democràcia participativa i la inclusió laboral i mediàtica. La realització d'aules d'informàtica permet conèixer les eines necessàries pel desenvolupament i inclusió digital del jovent, atorgant-los capacitats per a ser utilitzades en el seu desenvolupament personal i cognitiu i en el coneixement de la seva realitat social a nivell polític.

Activitats esportives: Bàsquet, – Futbol – Voleibol... Es realitzen activitats esportives que promouen el treball en equip i s'elaboren grups que realitzen les diferents activitats tenint en compte les preferències personals, tot evitant la separació per sexes i fomentant la participació les noies en els esports de més impacte.

Reinserció laboral: Tallers de capacitació laboral i reinserció laboral amb mestres artesans. Formació ocupacional de nois i noies per a desenvolupar habilitats laborals que permetin la seva independència econòmica i assegurin una formació útil i pràctica. Actualment, les matèries més sol·licitades són principalment: mecànica, telers, costura, bàtiks, forn, rebosteria i perruqueria.

Nathalie Dena

9. Experiències i iniciatives d'apoderament de dones ivorians

Christelle Malan

Christelle Malan

El que vull presentar-vos avui aquí són dues de les meves experiències en la defensa i l'apoderament de les dones de la Costa d'Ivori.

Vull parlar-vos doncs de la meua experiència en diferents projectes i experiències dutes a terme a la Costa d'Ivori per a l'enfortiment de les capacitats del jovent i de les persones més desfavorides:

Projecte OEV

(Orfes i infants vulnerables): Dut a terme per la Délégation Fondation Akwaba i que té per objectiu contribuir a la millora de les condicions de vida i el desenvolupament dels infants i joves infectats o afectats pel VIH / SIDA a través de:

- Lluitar contra l'estigmatització social i la discriminació que pateixen les persones que han desenvolupat aquesta malaltia.
- Participar en la creació i consolidació del lideratge dels nens, nenes i joves afectats i/o infectats pel VIH que participen en la lluita contra la SIDA.
- Contribuir al benestar dels nens i nenes de la ciutat de Bouaké i les comunitats properes a través de 7 eixos: educació, desenvolupament de l'aprenentatge, salut, nutrició, protecció, habitatge, benestar social i econòmic.

Creació d'empreses:

Aquest projecte té un doble objectiu: per una banda participar en la millora dels estudiants a través de classes de suport i per altra banda, crear ocupació per als joves desocupats i per les mestresses de casa.

Així doncs entre les activitats dutes a terme en aquest projecte cal destacar:

- Contractar mestres qualificats i estudiants per a impartir cursos a la llar.
- Organitzar la tutoria a la llar durant tot l'any.
- Organitzar cursos d'actualització durant les vacances escolars.
- Supervisar el treball del professorat amb l'experiència dels consellers escolars.
- Enfortir els coneixements dels nens i nenes de llengües estrangeres i les TIC.
- Proporcionar suport psicossocial als infants i joves.
- Formar el jovent i les dones en la gestió a través de l'apoderament i de la presa de decisions.

Totes aquestes activitats van encaminades a obtenir la millora de les condicions de vida de la població en general i en particular:

- Dels nens, nenes i joves a través de les classes de suport escolar durant els tres mesos de vacances.
- Dels estudiants de final de cicle, de les mestresses de casa i del jovent desocupat a través de la creació de llocs de treball.

Accions de recolzament:

En aquest projecte prestem una especial atenció als nens i nenes abandonats dels carrers d'Abidjan a través de la pressió que realitzem al govern i als líders religiosos perquè prenguin consciència i accions vers aquesta problemàtica i a través de la sensibilització a les famílies sobre els perills que corren aquests infants als carrers, buscant solucions per a frenar aquest fenomen i donant suport psicològic als infants del carrer.

Conclusions

La meua participació en aquestes activitats m'ha permès crear un projecte que compta amb la participació de quatre professors i la col·laboració de quinze persones i intel·lectuals per la realització de les formacions. A més a més aquesta trajectòria m'ha permès formar-me per donar resposta als problemes dels menors abandonats als carrers d'Abidjan.

El contacte amb les famílies, infants i treballadors i treballadores socials m'ha permès aprendre molt sobre les persones en general i sobre la infància en particular.

Vull expressar també la meua satisfacció per poder treballar en projectes que tenen com a eixos fonamentals la perspectiva de gènere i el treball compartit amb les administracions per impulsar els agents específics de gènere en les seves actuacions.

10. “Temps de Dieu” – Poder femení contra la SIDA

Marthe Etienn

Presidenta “Temps de Dieu”

Dones valentes amb força i empena per fer de la seva lluita diària i personal contra la SIDA, una lluita col·lectiva que permeti sentir-se reconfortades i recolzades, sent així capaces de generar una autoestima vital per desenvolupar-se per si mateixes, que les permetrà superar les dures condicions econòmiques, els decaïments diaris, l'estigma i les males interpretacions envers una malaltia molt dura que debilita enormement, però que es perfectament superable i dominant, amb la participació col·lectiva.

Amb Marthe Etienn com a Fundadora i Presidenta de “Temps de Dieu” es fàcil implicar-se i tenir voluntat de saber més. Així, ens vam apropar i vam conèixer els seus desitjos i la voluntat de crear una associació de dones seropositives amb l'objectiu principal de crear petites i mitjanes empreses de generació de recursos per poder sortir de l'actual dependència i insuficiència econòmica. A més, prioritzen millorar condicions de vida, escolaritzar i assegurar la totalitat de les atencions mèdiques dels seus petits i petites, lluitar contra la violència familiar envers les dones seropositives i aportar coratge per parlar de la seva condició en família.

Ara és “Temps de Dieu” i elles no ho saben, però aviat serà el seu “temps” ja que la seva implicació és molt poderosa i pot arribar fins a on desitgin. Actualment, cinquanta dones implicades, però d'aquí poc la seva empena s'expandirà a moltes més, perquè volen ser moltes, no rebutjar ningú i valoritzar les seves capacitats intel·lectuals, per no transmetre, a altres, el mateix rebuig que han patit amb constància.

Elles ara es proposen fer-se valer per elles mateixes, treure els recursos per viure i facilitar la vida a les seves famílies. Han organitzats petites cooperatives agrícoles de productes d'horticultura i tenen un munt de projectes en ment, treballar amb l'oli de palma i fer sabó olis, perfums i altres productes, les idees no paren i les activitats i propostes continuen. Aviat amb la seva empena seran grans emprenedores i arribaran a on vulguin.

Reunions de l'Associació “Temps de Dieu”

Et dirien elles, què és la SIDA? Jo, ja l'he superada. Així és “Temps de Dieu”, una història de dones i de superació, és valentia, és l'inici i un tornar a la vida, és ser persones dignes i plenes de valors. “Temps de Dieu, temps des femmes”.

Responsables de “Temps de Dieu”: Marthe Etienn (en la foto), Awa Keita, Coulibaly Koumba, Zao Virginie i Cuatiara Djeneba

11. Ressenya documental cicle de cinema: “Mirades Amigues”

Títol: Mimi, la Joie
Director: Marten Persiel
Producció: Fundació Akwaba, Farmacèutics Mundi, Lliga dels Drets dels Pobles i Càtar Films
Any de producció: 2007
País de Rodatge: Costa d'Ivori
Durada: 52 min.
Idioma original: Francès i baulé
Subtítols: català, castellà i anglès

Sinopsis:
Bouaké, Costa d'Ivori. Ciutat que evidencia el delicat escenari sociopolític del país africà. El passat de la guerra (2002-2004) encara es nota en els seus carrers. Els soldats rebels patrullaven en els barris, al costat de les forces de la ONU, en el moment de la gravació del documental. Milers de famílies van fugir buscant un lloc més segur, i ara retornen en condició de desplaçats. L'aïllament de la població alimenta les penoses condicions de salubritat, donant, pas, entre d'altres conseqüències, a un augment de persones infectades amb el virus del sida.

Aquesta és la història de la Marthe, la Marguerite i l'Awa que representen un canvi i una obertura al rebuig social. És la fermesa i l'alegria de les dones en convivència amb la malaltia, i la lluita per alliberar-se de la càrrega que implica el fet de tenir el virus.

Títol: Jatun K'ocha, el después
Directora: Luna Haro Mancera
Producció: ESF (Enginyeria Sense Fronteres)
Any de producció: 2008
País de Rodatge: Bolívia
Durada: 55 min.
Idioma original: castellà (fragments en quechua)
Subtítols: dels fragments en quechua al castellà

Sinopsis:
“Jatun K'ocha, el después” és un documental d'Enginyeria Sense Fronteres dirigit per Lluna Haro que mostra la problemàtica de la manca d'accés a l'aigua a Bolívia a causa de la mercantilització d'aquest bé.

El vídeo es suma a la lluita internacional que reclama que l'aigua sigui un dret humà universal.

Vuit anys després de la Guerra de l'Aigua de Bolívia, el record dels habitants que la van patir està encara molt viu, malauradament, el poble bolivià només va aconseguir un dels seus primers objectius: expulsar la transnacional que privatitzava el recurs. Actualment, l'aigua encara no arriba a moltes zones de Bolívia. A Cochabamba, per exemple, encara hi ha fortes restriccions d'aigua i aquesta tampoc arriba a la Zona Sud de l'àrea metropolitana. Malgrat el desànim que això pogués suposar, Norma, Marcelo i molts altres segueixen lluitant perquè l'aigua sigui realment un dret humà universal.

Què passarà d'aquí a dos-cents anys? Com es recordarà i què haurà quedat de la Guerra de l'Aigua?

12. Conclusions de les Jornades: “Treballant per la ciutadania global: Gènere, apoderament i coresponsabilitat”

Des de la Fundació Akwaba portem onze anys celebrant unes Jornades a L'Hospitalet de Llobregat amb la voluntat de donar a conèixer i de sensibilitzar a la població catalana sobre la realitat africana en general i ivoriana en particular, ja que la Costa d'Ivori és el país on treballa la nostra contrapart. Així doncs les Jornades són un punt de trobada, treball conjunt, reflexió i creació entorn múltiples temàtiques (Sida, gènere, cultura de pau, drets humans...) que afecten a les nostres societats i sobre les quals volem incidir amb la voluntat de transformar.

Enguany hem volgut dedicar aquest espai a la reflexió i creació d'estratègies femenines entorn la cultura de pau, els drets humans i l'apoderament. Així doncs ens han acompanyat, tal i com heu pogut llegir, un grup de persones ben diverses

sigui socialment que culturalment, ja que la nostra voluntat era aquella de visibilitzar les múltiples estratègies, projectes, accions, sensibilitats i treballs que encara que allunyats en l'espai (Badalona, Costa d'Ivori, Itàlia o Colòmbia) i sense connexions directes entre ells, estan plenament interconnectats i proporcionen a les persones implicades en aquesta tasca sentiments i formes d'acció conjuntes i compartides. El nostre objectiu era doncs aquell de teixir, connectar i compartir aquestes estratègies, aquestes experiències, de crear un espai de reflexió, un espai compartit per donar veu a aquestes vivències de les pròpies dones.

A mode de conclusió volem doncs posar de relleu aquells aspectes més destacats de l'intercanvi que va tenir lloc durant les jornades i que giraren entorn la **violència**

en els conflictes armats vers les dones però també, com apuntava Pilar Palacio, vers els homes i la contribució de dones en les guerres, així doncs cal trencar els mites i els estereotips que imposen els rols de gènere de la cultura patriarcal, “*tanmateix, és hora de deixar d'entendre la guerra, i el patriarcat com a base filosòfica de la mateixa, com un producte masculí en el qual les dones no hi tenen res a veure, si més no com a víctimes passives. La fi de la guerra està en mans de totes i tots.*”

Un altre punt clau de la trobada van ser les reflexions sobre els **drets humans** en especial creiem interessant destacar la definició que d'ella ens donà Verónica Vargas “*La palabra derechos humanos a mí me dice: igualdad, respeto, justicia, libertad, responsabilidad y sobretodo ser feliz.*” Sobre aquest aspecte aportaren

punts de debat principalment la Nathalie, la Marthe, la Christelle, la Verónica i l'Abigail, unes de la Costa d'Ivori, les altres de Badalona, les quals treballen aquesta temàtica des de diferents visions, les primeres amb els nens, nenes i joves de la Casa d'Acollida de Gonfreville, realitzant cursos, fòrums i formació específica per sensibilitzar als més joves sobre quins són els seus drets i sobre la vulneració dels mateixos, les segones a través del curs de Promotores de Convivència que duen a terme a Badalona.

Moltes d'aquestes dones era la primera vegada que parlaven davant d'un públic, d'altres era la primera vegada que coneixien i participaven conjuntament

amb persones de fora del seu entorn relacional més proper. Aquests dos punts van ser clau en el desenvolupament de les Jornades, establint la perfecta dicotomia entre el marc teòric que se'ns oferí a l'inici de la jornada i la pràctica quotidiana que duen a terme les dones ivorians i badalonines, en un dia a dia marcat pels rols de gènere, uns rols però que intenten superar i transformar, com ens diuen Maria Amaya i Isabel Santiago *"Para romper estos muros, estos márgenes, pensamos formar este grupo, Dins del marge (...)* Esperamos que nuestras hijas y nuestros hijos tengan otra mentalidad y que puedan conseguir sus sueños, sin importar si esos sueños son de niño o de niña, simplemente que se puedan desarrollar como personas".

Grup de dones participants de les Jornades

Agraïments

Volem agrair la col·laboració a tot l'equip de la Fundació Akwaba (Esther Guerrero, Isabel Higuera, Eva Virgili, Adelina Pedrosa, Rosa Mari Martín, Bibiana Marín, Karla Montenegro, Patricia Fuentes, Lidón Caballero, Anaïs de Villasante, Rosa Grangel, Olga Uribe, Núria Escobar i Begoña Carrera) fer possibles aquestes Jornades i especialment agrair la col·laboració de Desiré Rodrigo i de Cèlia Sanz en la realització de les mateixes. Volem també agrair la participació a totes aquelles persones que assistiren a la taula rodona i als grups de discussió, per haver fet possible l'aprenentatge col·lectiu i l'intercanvi d'experiències, i finalment a totes aquelles persones que decidiren passar el dissabte 20 de novembre del 2010 amb nosaltres. Moltes gràcies.

Crèdits

Fundació Akwaba
c/ Llobregat 145, baixos
08904 L'Hospitalet de Llobregat
(Barcelona)

educatiu@fundacioakwaba.cat
www.fundacioakwaba.cat
93 440 76 96

Disseny:
Jettoki DB
www.jettoki.net

Producció gràfica:
Trui multimedia
www.truimultimedia.com

Amb la col·laboració de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

Amb el suport de:

Ajuntament de Barcelona
Cooperació Internacional,
Solidaritat i Pau

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut